

Nr 5.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation, m. m.; given Stockholms slott den 28 oktober 1938.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till:

- 1) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation;
- 2) lag om ändrad lydelse av 34 § stadsplanlagen den 29 maj 1931 (nr 142); samt
- 3) lag om ändring i vissa delar av vattenlagen.

GUSTAF.

K. G. Westman.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation.

Härigenom förordnas, att 4, 16, 58, 71 och 80 §§ lagen den 12 maj 1917 om expropriation¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives samt att i samma lag skall införas en ny paragraf, betecknad såsom 47 a §, av nedan angivna innehåll:

4 §.

Den, som vill hos Konungen söka rätt till expropriation, foge vid ansökningen karta över fastigheten med beskrivning, utdrag av fastighetsregistret såvitt fastigheten angår, styrkt uppgift å fastighetens ägare och innehavare samt, om i något avseende överenskommelse träffats, redogörelse därför.

Är fråga — — — bifogas ansökningen.

Då rätt — — — av ansökningen.

16 §.

Vid rätten — — — är erforderligt.

Då område som skall exproprieras utgör del av fastighet, skall därjämte till rätten i två exemplar ingivas karta över området med beskrivning, upprättad av vederbörande lantmätare eller mättningsman under iakttagande i tillämpliga delar av vad som är stadgat om karta och beskrivning vid avstyckning eller, då fråga är om mark som ingår i tomtindelning, vid tomtmätning. Gränsen mellan området och återstoden av fastigheten skall vara av lantmätare eller mättningsman tydligt och varaktigt utmärkt å marken.

47 a §.

Så snart utslag i målet vunnit laga kraft, skall genom rättens försorg till den som för fastighetsregistret översändas det ena exemplaret av karta och beskrivning, som enligt 16 § andra stycket må hava ingivits i målet, jämte sådant utdrag av handlingarna i målet och rättens utslag, att därav framgår vilket område som avses med expropriationen. Å kartan skall tecknas bevis, att den legat till grund för expropriationen.

¹ Senaste lydelse av 16 § se SFS 1934: 31.

58 §.

Då expropriation — — — eller fastighetsboken.

Utfaller, då — — — insända fördelningslängden.

Exproprieras del av fastighet, åligge därjämte Konungens befallningshavande att, sedan expropriationen blivit fullbordad, ofördröjligen göra anmälan därom till den som för fastighetsregistret.

71 §.

Vill någon för expropriation låta upprätta karta över fastighet eller eljest verkställa nödig förundersökning därå, äge Konungens befallningshavande på ansökning föreskriva, att erforderligt tillträde till fastigheten under viss tid skall lämnas. Har expropriationsrätt ej redan meddelats, må dylik föreskrift dock ej lämnas, om Konungens befallningshavande finner det uppgivna ändamålet icke vara sådant, som i 1 § avses.

Om undersökningens — — — är sagt.

Växande träd — — — särskilt medgivit.

80 §.

Innan expropriationsrätt — — — banlinjen rum.

Vid ansökningen foge sökanden karta och däröver upprättad beskrivning, utvisande järnvägens sträckning samt i fråga om stationer, last- och hållplatser och andra platser, där ansökningen avser mark utanför banlinjen, angivande sådant områdes läge och storlek. Sökanden bifoge tillika styrkt uppgift å ägare och innehavare av den mark ansökningen avser, utdrag av fastighetsregistret såvitt angår mark utanför banlinjen samt, om i något hänseende överenskommelse träffats, redogörelse därför.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1939.

Förslag

till

Lag**om ändrad lydelse av 34 § stadsplanelagen den 29 maj 1931 (nr 142).**

Härigenom förordnas, att 34 § stadsplanelagen den 29 maj 1931 skall er-
hålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

34 §.

Bestämmelserna i — — — i stadsplan.

Är fråga om inlösen enligt 26 eller 27 § av sådan del av fastighet eller i fastighetsindelning icke ingående område, som enligt fastställd tomtindelning skall ingå i tomt, skall i stället för bestämmelserna i 16 § andra stycket lagen om expropriation gälla, att till rätten skall ingivas karta med protokoll rörande mätning av tomten enligt bestämmelserna i 2 kap. lagen om fastighetsbildning i stad; skolande vad i 47 a § lagen om expropriation är stadgat om karta och beskrivning i stället gälla karta och protokoll som nu sagts.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1939.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av vattenlagen.

Härigenom förordnas, att 10 kap. 25 och 66 §§ samt 11 kap. 44 § vattenlagen den 28 juni 1918 (nr 523)¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

10 KAP.

25 §.

Förrättningsmannen åligger — — — ingivna handlingar.

Är fråga om inlösen av område som utgör del av fastighet, skall, innan beslut därom meddelas, vid förrättningen i två exemplar finnas tillgänglig karta över området med beskrivning, upprättad av vederbörande lantmätare eller mättningsman under iakttagande i tillämpliga delar av vad som är stadgat om karta och beskrivning vid avstyckning eller, då fråga är om mark som ingår i tomtindelning, vid tomtmätning. Gränsen mellan området och återstoden av fastigheten skall av lantmätare eller mättningsman tydligt och varaktigt utmärkas å marken i samband med kartans upprättande eller senare.

66 §.

Vad i 25 § första stycket är stadgat om protokoll äge tillämpning jämväl i fråga om förrättning som avses i 32 §. Protokollet bör vid varje sammanträdes slut uppläsas och försees med synemännens underskrift.

Är fråga om inlösen av område som utgör del av fastighet, gälle vad i 25 § andra stycket är stadgat.

11 KAP.

44 §.

Angår målet — — — sakkunnig person.

Mot sakkunnigt — — — samma mål.

I fråga — — — motsvarande tillämpning.

Är i målet fråga om inlösen av område som utgör del av fastighet, äge vad i 10 kap. 25 § andra stycket är stadgat motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1939.

¹ Senaste lydelse av 10 kap. 25 § och 11 kap. 44 § se SFS 1919:425 samt av 10 kap. 66 § se SFS 1920:459.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 maj 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, fråga angående *ändring i vissa delar av lagen om expropriation m. m.*

Föredraganden anför:

»Enligt 4 § lagen den 12 maj 1917 om expropriation skall den som vill hos Konungen söka rätt till expropriation vid ansökningen foga karta över fastigheten med beskrivning, utvisande, därest det är fråga om fastighet å landet, till vilken jordeboksenhet den hör, så ock styrkt uppgift å fastighetens ägare och innehavare samt, om i något avseende överenskommelse träffats, redogörelse därför. Är fastighetsregister för orten upplagt, skall vid ansökningen fogas jämväl utdrag av registret, såvitt fastigheten angår.

Sedan tillstånd till expropriation meddelats, skall expropriationsmålet jämlikt 13 § expropriationslagen instämmas till underrätten i den ort där fastigheten är belägen. Efter det att vid rätten tillsatts nämnd för bestämmande av expropriationsersättningen och nämnden fullgjort sitt uppdrag, avslutas målets handläggning genom rättens utslag. För att expropriationen skall fullbordas skall härefter som regel den fastställda expropriationsersättningen nedsättas hos länsstyrelsen. Den i 4 § expropriationslagen angivna kartan med beskrivning torde vanligen efter ärendets slutförande återställas till sökanden.

Med expropriation likartad inlösen av mark förekommer även enligt vattenlagen. Frågor om sådan inlösen kunna bliva föremål för behandling såväl inför vattendomstolen i den ordning 11 kap. vattenlagen föreskriver som vid syneförrättning enligt 10 kap. samma lag. I båda fallen saknas föreskrift om upprättande av karta över det område som skall lösas. Inlösningen fullbordas i regel genom den fastställda löseskillningens nedsättande hos länsstyrelsen.

Såväl enligt lagen om expropriation som enligt vattenlagen kan del av fastighet komma att exproprieras eller lösas. Den fastighetsbildning, som därigenom sker, redovisas för närvarande icke i vederbörande fastighetsregister förrän lagfart beviljats å det exproprierade eller inlösta området. Enligt bestämmelserna i § 32 förordningen den 13 juni 1908 angående jordregister samt motsvarande föreskrifter i 33 § förordningen den 12 maj 1917 med närmare föreskrifter om fastighetsregister för stad skall, då lagfart beviljats å lägenhet som tillkommit i enlighet med bestämmelserna om expropriation eller inlösen enligt vattenlagen, inskrivningsdomaren därom översända uppgift till registerföraren, vilken därefter har att införa lägenheten i registret. Om lagfart ej sökes, kommer området däremot icke att införas i vederbörande fastighetsregister.

I skrivelse till lantmäteristyrelsen den 22 april 1930 framhöll *överlantmätaren i Malmöhus län*, att expropriation av fast egendom i åtskilliga fall icke åtföljdes av lagfart, vilket hade till följd att den fastighetsbildning, som genom expropriation kunde äga rum, i så fall ej komme att upptagas i fastighetsregister, samt att kartor och handlingar rörande sådan fastighetsbildning till stor del saknades i länets lantmäterikontor. Överlantmätaren anhöll, att styrelsen ville vidtaga de åtgärder som på grund av de anmärkta förhållandena kunde visa sig erforderliga. Av yttranden, som lantmäteristyrelsen med anledning av nu nämnda skrivelse inhämtade från övriga överlantmätare, framgick, att berörda förhållanden uppmärksammats inom så gott som samtliga län.

I skrivelse den 29 maj 1931 har därefter *lantmäteristyrelsen* underställt nämnda fråga Kungl. Maj:ts prövning. Styrelsen uttalade därvid, att det vore en brist av betänklig art att den fastighetsbildning, som kunde ske genom expropriation eller genom inlösen enligt vattenlagen, i stor utsträckning icke komme att redovisas i vederbörande fastighetsregister, samt anförde vidare bland annat:

Ehuru fastighetsregistren äro avsedda att redovisa all legal jorddelning, kunna de med nu gällande bestämmelser icke fylla denna sin uppgift beträffande fastighetsbildning av ifrågavarande slag. Det anmärkta förhållandet utgör en allvarlig olägenhet för det fortgående jorddelningsarbetet. Skifte och annan jorddelning skall ansluta sig till den fastighetsindelning, som upptages i vederbörande fastighetsregister. Saknas i fastighetsregistret anteckning om den fastighetsbildning, som skett genom expropriation eller inlösen enligt vattenlagen, kan detta omöjliggöra eller i varje fall i hög grad försvåra såväl jorddelningsförrättingars behöriga utförande som en tillförlitlig granskning av dem. Till detta förhållande medverkar även den omständigheten, att karta och handlingar rörande exproprierat eller inlöst område icke förvaras i lantmäterikontoret eller däremot svarande arkiv och att man, då de äro tillgängliga, icke har någon säkerhet för att de äro tillförlitliga, enär några stadganden icke finnas vare sig om behörighet att upprätta dem eller om att betryggande förfaringssätt skola användas vid deras upprättande. Erfarenheten har för övrigt visat, att det ej sällan kan vara svårt att få tillgång till sådana, endast hos enskilda förvarade kartor och handlingar och att de ibland icke kunna tillrättaskaffas. Att i sådana fall verkställa

skifte eller jorddelning å områden, som berörts av expropriation eller inlösen, är uppenbarligen förenat med allvarliga svårigheter.

I fråga om lämpliga åtgärder för avhjälpan av de brister som sålunda vidlådde ifrågavarande fastighetsbildning framhöll lantmäteristyrelsen till en början, att berörda brister uppenbarligen skulle kunna undanröjas om man, på sätt jämväl av vissa överlantmätare blivit ifrågasatt, stadgade att expropriation eller inlösen enligt vattenlagen icke vore fastighetsbildande utan skulle åtföljas av ett avstyckningsförfarande för fränskiljande av de till expropriation eller inlösen bestämda områdena. Enär emellertid en dylik anordning skulle bliva onödigt omständlig och betungande genom ökade kostnader, ansågo sig lantmäteristyrelsen icke böra föreslå åtgärder i sådan riktning. Enligt styrelsens mening skulle de ifrågavarande bristerna kunna avhjälpas på ett enklare sätt nämligen genom vissa åtgärder till säkerställande dels att områdena bleve av för ändamålet lämplig person uppmätta och utmärkta å karta, dels ock att vederbörande registerförare erhöle erforderliga upplysningar beträffande den skedda fastighetsbildningen. Styrelsen yttrade i anslutning härtill följande:

Expropriation och inlösen enligt vattenlagen böra, då de avse del av fastighet, liksom nu anses innebära jorddelning och således vara fastighetsbildande. Förrättning för annan jorddelning skall enligt gällande bestämmelser handläggas av därför avsedd förrättningsman, nämligen vederbörande lantmätare eller mätningsman. På samma sätt bör föreskrivas, att karta och handlingar, som skola läggas till grund för fastighetsbildande expropriation eller inlösen enligt vattenlagen, skola vara upprättade av vederbörande lantmätare eller mätningsman. Bestämmelsen är av vikt bland annat för att få mätning och kartläggning betryggande utförda och för att erhålla en för den ifrågasatta jorddelningen nödvändig, tillfredsställande utredning om befintliga fastighetsförhållanden.

Det torde knappast vara erforderligt, att ifrågavarande bestämmelse gäller den karta med beskrivning, som enligt 4 § expropriationslagen skall fogas till ansökan om tillstånd till expropriation. Den där avsedda kartan torde nämligen för vissa fall kunna vara av enklare beskaffenhet och expropriation avser ju icke alltid del av fastighet. Den föreslagna, av vederbörande lantmätare eller mätningsman upprättade kartan synes därför böra ingivas till rätten, när expropriationsmålet jämlikt 13 § expropriationslagen dit instämmas. Kartan bör utvisa det eller de områden, som äro avsedda att exproprieras. Det bör åligga vederbörande domhavande att, sedan expropriationen avslutats genom rättens utslag och detta vunnit laga kraft, till överlantmätaren eller vederbörande registerförare översända den ingivna kartan med beskrivning ävensom sådant utdrag av rättens protokoll, att därav framgår vilket eller vilka områden som blivit exproprierade. Emellertid är expropriationen icke fullbordad genom att rättens utslag vinner laga kraft, utan den fullbordas först genom att den fastställda expropriationsersättningen nedsättes. På grund härav bör, när nedsättning skett, detta meddelas till överlantmätaren eller vederbörande registerförare som, sedan till honom inkommit, från domhavanden förenämnda karta och handlingar och från länsstyrelsen nämnda anmälan, har att i vederbörande fastighetsregister införa den fastighetsbildning, som skett.

Motsvarande bestämmelser böra stadgas för inlösen enligt vattenlagen, när sådan inlösen avser del av fastighet.

På grund av vad sålunda anförts hemställde lantmäteristyrelsen, att åtgärder måtte vidtagas för undanröjande av berörda brister i fastighetsredovisningen genom ändringar i expropriationslagen och i vattenlagen ävensom i jordregisterförordningen och i förordningen med närmare föreskrifter om fastighetsregister för stad.

Med anledning av lantmäteristyrelsens framställning har inom justitiedepartementet utarbetats en *promemoria i ämnet jämte lagutkast*.

I promemorian anfördes, att en huvudprincip för all jorddelning vore att den borde angivas å karta som förvarades i offentligt arkiv. Sedan fastighetsregister upplagts borde jorddelningen vidare redovisas i dylikt register. I nämnda princip hade tidigare brustit mycket. Vid fastighetsbildning, som skedde enligt gällande lagar om delning av jord å landet och om fastighetsbildning i stad, vore emellertid sörjt för att karta upprättades och ingåves till lantmäterikontoret eller annat offentligt arkiv samt att fastighetsbildningen infördes i fastighetsregistret. Beträffande den fastighetsbildning som ägde rum genom expropriation eller inlösen enligt vattenlagen gällde däremot alltjämt, att den ofta icke komme att redovisas i vederbörande fastighetsregister. Detta missförhållande hade visat sig medföra praktiska olägenheter vid det fortsatta jorddelningsarbetet. Vidare vore att märka, att kartor över de nybildade fastigheterna i de flesta fall icke redovisats till lantmäterikontoren, varjämte de kartor, som funnes tillgängliga, ofta vore bristfälliga. Det vore slutligen en allvarlig brist, att bestämmelser saknades om utmärkande på marken av gränslinjerna mellan exproprierade eller enligt vattenlagen inlösta områden och vederbörande stamfastigheter.

Vid promemorian voro fogade utkast till dels *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation*, dels *lag om ändrad lydelse av 32 § stadsplanlagen den 29 maj 1931 (nr 142)*, dels ock *lag om ändring i vissa delar av vattenlagen*.

Enligt förstnämnda utkast till ändring i lagen om expropriation skulle såsom andra stycke i 16 § samma lag införas stadgande att, då område som skulle exproprieras utgjorde del av fastighet, skulle till rätten i två exemplar ingivas karta över området med beskrivning, upprättad av vederbörande lantmätare eller mättningsman under iakttagande i tillämpliga delar av vad som vore stadgat om karta och beskrivning vid avstyckning eller, då fråga vore om mark som inginge i tomtindelning, vid tomtmätning. I sistnämnda avseende åsyftas, enligt vad i promemorian framhålles, 19 kap. 19 § lagen om delning av jord å landet, 2 kap. 8 § och 5 kap. 11 § lagen om fastighetsbildning i stad samt mättningsförordningen den 17 december 1920. Gränsen mellan det område, som skulle exproprieras, och återstoden av fastigheten skulle enligt utkastet vara av lantmätare eller mättningsman tydligt och varaktigt utmärkt å marken.

I expropriationslagen skulle vidare enligt berörda utkast införas en ny paragraf, betecknad såsom 47 a §, enligt vilken, så snart utslag i expropriationsmål vunnit laga kraft, genom rättens försorg skulle till den som förde

fastighetsregistret översändas det ena exemplaret av karta och beskrivning, som enligt 16 § andra stycket i utkastet ingivits i målet, jämte sådant utdrag av handlingarna i målet och rättens utslag, att därav framginge, vilket område som avsåges med expropriationen. Å kartan skulle enligt utkastet tecknas bevis, att den legat till grund för expropriationen. Beträffande det andra exemplaret av kartan och beskrivningen anmärktes i promemorian, att det borde på begäran återställas till den exproprierande.

Såsom förut nämnts fullbordas expropriation i regel först genom expropriationsersättningens nedsättande hos länsstyrelsen. I 58 § expropriationslagen skulle enligt utkastet till ändring av samma lag intagas bestämmelse att, där del av fastighet exproprieras, länsstyrelsen, sedan expropriationen fullbordats, skulle ofördröjligen göra anmälan därom till den som för fastighetsregistret.

De ändringar i expropriationslagen, som sålunda föreslagits i utkastet, ha ansetts böra påkalla viss jämkning även av 71 § i lagen. I denna paragraf stadgas nu, att om någon vill för ansökning om rätt till expropriation låta upprätta karta över fastighet eller eljest verkställa nödig förundersökning därå, äger länsstyrelsen på ansökning föreskriva, att erforderligt tillträde till fastigheten under viss tid skall lämnas. Sådan föreskrift må dock ej meddelas, om länsstyrelsen finner det uppgivna ändamålet icke vara sådant, som enligt 1 § avses med expropriationslagen. Enligt vad i promemorian uttalas borde 71 § omarbetas så, att av densamma framginge att tillträde till fastigheten för upprättande av sådan karta med beskrivning, som enligt förslaget skulle ingivas till rätten, kunde medgivas den exproprierande jämväl efter det att expropriationsrätt meddelats. Paragrafen har i utkastet ändrats i överensstämmelse med vad nu sagts, varjämte föreslagits viss därav föranledd jämkning av lagrummet i övrigt.

I samband med nu ifrågavarande ändringar i expropriationslagen har 4 § i samma lag ansetts böra underkastas en redaktionell jämkning, så att vad där är stadgat om jordebok, vilken numera ej föres, komme att utgå. Enahanda ändring har föreslagits beträffande 80 §.

Särskilda föreskrifter om expropriation av fast egendom återfinnas — utom i vattenlagen — jämväl i lagen den 27 juni 1902 innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, lagen den 24 juli 1903 angående skyddskogar samt stadsplanelagen den 29 maj 1931. På grund av hänvisning i dessa lagar till allmänna expropriationslagen skulle förut berörda ändringar i sistnämnda lag bliva tillämpliga även vid expropriation enligt förstnämnda lagar. Härifrån har emellertid ansetts lämpligt att genom förenämnda utkast till ändring av stadsplanelagen stadga visst undantag beträffande sistnämnda lag. Jämlikt 26 § stadsplanelagen är, därest enligt tomtindelning i stad särskilda delar av tomt äro i olika ägares hand, ägare av sådan tomt del berättigad att lösa till sig återstoden av tomten. Har talan om sådan lösen icke anhängiggjorts inom viss tid efter tomtindelningens fastställande eller har dylik talan ej lett till tomtens förenande i en ägares hand, är vidare enligt 27 § samma lag staden på vissa villkor berättigad lösa tomten. Vad

nu sagts om stad gäller enligt stadsplanelagen även vissa andra samhällen. Beträffande inlösen som nyss nämnts uttalas i promemorian, att i målet borde företes karta, upprättad vid sådan förrättning som i 2 kap. fastighetsbildningslagen sägs, d. v. s. laga tomtkarta upprättad vid tomtmätning med åtföljande gränsbestämning. Endast härigenom vunnnes tillförlitlig upplysning om de områden som inginge i tomten samt gränserna mellan dessa. Redan för närvarande företeddes i stor utsträckning laga tomtkarta i dylika ärenden och denna praxis syntes böra lagfästas för de fall, då inlösen avsåge del av fastighet eller inlösningen omfattade del av område, som icke inginge i fastighetsindelning. I överensstämmelse härmed skulle enligt utkastet i 32 § stadsplanelagen intagas föreskrift att, då fråga vore om inlösen enligt 26 eller 27 § av sådan del av fastighet eller i fastighetsindelning icke ingående område, som enligt fastställd tomtindelning skulle ingå i tomt, skulle i stället för de bestämmelser, som enligt utkastet till ändring av expropriationslagen skulle intagas såsom andra stycke i 16 § samma lag, gälla, att till rätten skulle ingivas karta med protokoll rörande mätning av tomten enligt bestämmelserna i 2 kap. fastighetsbildningslagen. Därvid skulle vad i den föreslagna nya paragrafen, 47 a §, i expropriationslagen vore stadgat om karta och beskrivning i stället gälla karta och protokoll som nyss sagts.

Enligt förenämnda utkast till ändring av vattenlagen skulle såsom andra stycke i 10 kap. 25 § samma lag, som rör syneförrättning beträffande allmän flottled, intagas ett stadgande, motsvarande de bestämmelser, som enligt utkastet till ändring av expropriationslagen skulle införas såsom andra stycke i 16 § sistnämnda lag. När fråga vore om inlösen av område som utgjorde del av fastighet, skulle sålunda, innan beslut därom meddelades, vid förrättningen i två exemplar finnas tillgänglig karta över området med beskrivning, upprättad av vederbörande lantmätare eller mättningsman under iakttagande i tillämpliga delar av vad som vore stadgat om karta och beskrivning vid avstyckning eller, då fråga vore om mark som inginge i tomtindelning, vid tomtmätning. Vidare skulle gränsen mellan området och återstoden av fastigheten vara av lantmätare eller mättningsman tydligt och varaktigt utmärkt å marken.

I 10 kap. 66 § vattenlagen, som rör syneförrättning för vattenreglering, torrläggning av mark och kloakledningsföretag, skulle enligt förevarande utkast stadgas att, där i sådant ärende vore fråga om inlösen av område som utgjorde del av fastighet, skulle det stadgande, som enligt utkastet skulle intagas såsom andra stycke i 25 § samma kap., lända till efterrättelse. En motsvarande bestämmelse skulle beträffande ansökningsmål, som anhängiggöras vid och handläggas av vattendomstol, intagas i 11 kap. 44 §.

I promemorian framhålles, att det icke ansetts lämpligt att — på sätt beträffande expropriationslagen skett i utkastet till ändring av denna lag — i vattenlagen införa stadganden om skyldighet för vederbörande förrättningsman eller vattenrättsdomare att, sedan utlåtande eller utslag meddelats, varigenom inlösen av del av fastighet bestämts, översända karta med beskriv-

ning till vederbörande registerförare eller om skyldighet för länsstyrelsen att meddela registerföraren, när inlösen fullbordats, m. m. Bestämmelser härom borde meddelas i administrativ ordning. På enahanda sätt borde vidtagas vissa ändringar i jordregisterförordningen och förordningen med närmare föreskrifter om fastighetsregister för stad.

Över promemorian jämte därvid fogade lagutkast ha avgivits utlåtanden av lantmäteristylelsen, länsstyrelserna i Östergötlands, Malmöhus och Västerbottens län, samtliga vattenrättsdomare och 1936 års egna hemsutredning.

Lantmäteristylelsen har, med förmälan, att lagutkastet syntes väl ägnade att avhjälpa de missförhållanden, som föranlett styrelsens förenämnda skrivelse, tillstyrkt, att de föreslagna lagändringarna genomfördes.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har anfört:

I likhet med lantmäteristylelsen finner länsstyrelsen ett undanröjande av de brister, som för närvarande vidlåda ifrågavarande fastighetsbildningar, vara en angelägenhet av vikt. Avsaknaden av tydlig och tillförlitlig karta med tillhörande beskrivning torde för övrigt många gånger hava försvårat handläggningen av sådana mål, om vilka i ärendet är fråga, och bland annat medfört, att expropriationsnämnd i fall, då expropriationen berört flera fastigheter, icke alltid bestämt förekommande ersättningsbelopp för varje fastighet för sig utan fastställt ett gemensamt ersättningsbelopp. Ett dylikt förfarande förorsakar svårigheter, stundom betydande sådana, vid ersättnings fördelning, särskilt då fastigheterna äro besvärade av olika inteckningar. Då de nya bestämmelserna kunna förväntas undanröja jämväl nu anmärkta svårigheter vid handläggningen av hithörande mål och ärenden, får länsstyrelsen för sin del tillstyrka genomförandet av en lagstiftning av huvudsakligen det innehåll, som anges i promemorian.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har uttalat, att det otvivelaktigt föreläge behov av bestämmelser till avhjälpan av påtalade brister i fråga om den fastighetsbildning, som skedde genom expropriation eller inlösen enligt vattenlagen. Emot de framlagda lagförslagen hade länsstyrelsen icke funnit anledning till erinran. Länsstyrelsen har i anslutning härtill påpekat, att det redan för närvarande inom länet i allmänhet förefores så, att av lantmätare eller mättningsman upprättad karta med beskrivning över fastighet eller fastighetsdel som skulle exproprieras företeddes inför expropriationsnämnden. Utan dylik utredning syntes för nämnden möta svårighet att verkställa en riktig värdering.

Länsstyrelsen i Västerbottens län har anfört:

Länsstyrelsen har icke någon erfarenhet rörande verkningarna av de nuvarande förhållandena beträffande fastighetsbildning genom expropriation eller inlösen enligt vattenlagen. Däremot har länsstyrelsen vid fördelning av löseskillingar för enligt vattenlagen inlösta områden i flera fall funnit handläggningen av inlösningsfrågan så bristfällig att det varit omöjligt att utan särskild utredning individualisera den fastighet, varifrån områden inlösts. Enbart ur denna synpunkt är en ändring i lagstiftningen påkallad. Men det faller av sig självt att den lucka i fastighetsregistreringen, som vitsordats ha uppkommit genom ofullständigheten av nu gällande föreskrifter

rörande den ifrågavarande fastighetsbildningen, måste utfyllas för att icke ändamålet med registreringen skall äventyras.

Länsstyrelsen, som ej funnit anledning till erinran mot de föreslagna lagändringarna, tillstyrkte deras genomförande.

Av 1936 års *egnahemsutredning* har uttalats, att, därest det befunnes påkallat att införa expropriation som medel att skapa egna hem eller mindre jordbruk eller stärka ofullständiga jordbruk och bestämmelser härom i likhet med vad tidigare föreslagits ansåges böra intagas i expropriationslagen, skulle enligt egnahemsutredningens mening vara nödvändigt att samtidigt införa liknande ändringar i expropriationslagen, som nu föreslagits i promemorian. Det syntes vara både naturligt och ofrånkomligt att vid den fastighetsbildning för de i egnahemsutredningens direktiv angivna syften, som kunde komma att ske genom expropriation, i de i promemorian berörda hänseenden fordrades liknande bestämmelser som nu gällde, därest området förvärvades genom köp och avstyckning enligt jorddelningslagen skulle ske. Egnahemsutredningen funne med hänvisning till det anförda att de i promemorian föreslagna lagändringar icke föregrepe vad utredningen kunde komma att föreslå i den på dess utredningar beroende frågan om expropriation för de syften som angivits i utredningens direktiv.

Vattenrättsdomaren vid Österbygdens vattendomstol och *vattenrättsdomaren vid Västerbygdens vattendomstol* ha lämnat lagutkastet utan erinran.

Vattenrättsdomaren vid Norrbygdens vattendomstol har anfört, att det syntes klart att vissa bestämmelser erfordrades till tryggnad av att den fastighetsbildning, som äger rum genom expropriation eller inlösen enligt vattenlagen, komme till synes i fastighetsregistret. *Vattenrättsdomaren* har emellertid beträffande utkastet till ändring av vattenlagen erinrat, att det i vattenmål i allmänhet ej kunde på förhand avgöras vilket område som kunde behöva anlitas för inlösen. Att på förhand upprätta karta syntes för den skull ej lämpligt. I stället borde föreskrivas, att på grund av lagakraftägande dom lantmätare hade att, på bekostnad av sökande i vattenmålet, upprätta karta och beskrivning över området att införlivas med kartmaterialet å lantmåterikontoret. I vattenlagen kunde införas föreskrift, att sökande i vattenmål vore skyldig bekosta erforderlig förrättning av lantmätare samt att sökanden vid nedsättning hos länsstyrelsen av löseskillingen hade att förete domen i två exemplar varav det ena genom länsstyrelsens försorg överlämnades till överlantmätaren. Denne hade därefter att förordna lantmätare för utförande av förrättningen och sörja för att den nya fastigheten komme in i fastighetsregistret. Det i promemorian föreslagna förfaringssättet komme med allra största sannolikhet att medföra dröjsmål med vattendomstolens avgöranden till skada för sökande i vattenmål. *Vattenrättsdomaren* har — med instämmande i promemorians syfte — föreslagit en omarbetning av ungefärligen sagda innehåll.

Vattenrättsdomaren vid Söderbygdens vattendomstol har, bland annat, yttrat:

Med beaktande av vad i promemorian anförts anser jag mig icke hava anledning till erinran mot att såsom föreslagits karta varder av lantmätare eller mättningsman upprättad över del av fastighet, som skall lösas. Av vikt är emellertid att det förfarande, som skall ifrågakomma, varder anordnat på ett praktiskt och lämpligt sätt, därvid särskilt synes böra beaktas dels att kostnaderna för förfarandet icke bliva för stora och dels att icke ett förekommande måls avgörande varder på grund av den föreskrivna kartläggningen i någon mera avsevärd mån fördröjt. I nu berörda avseenden må följande särskilt påpekas. Allenast ett påstående om skyldighet att lösa en del av en fastighet bör tydligen icke föranleda tillkallande av lantmätare eller mättningsman, utan bör så endast förekomma då skäl föreligga för att lösen verkligen skall ifrågakomma. Av den föreslagna lagtexten synes också framgå att avsett är att lantmätare eller mättningsman endast skulle tillkallas, då lösen verkligen skall ske. Detta förutsätter således egentligen att först ett preliminärt beslut om lösen skall föreligga. Avsett torde väl dock icke vara att lagbestämmelsen skall tolkas fullt så snävt utan torde det väl få anses vara tillräckligt för tillkallande av lantmätare eller mättningsman att starka skäl föreligga för att lösen skall ifrågakomma. Härigenom skulle beredas möjlighet för förrättningsmannen vid syneförrättningar och för vattenrättsdomaren uti mål, som direkt anhängiggjorts vid vattendomstol, att då skäl syntes föreligga för att lösen skall ifrågakomma tillkalla lantmätare eller mättningsman att närvara vid ett utsatt sammanträde. Dessutom skulle man vinna den fördelen, att i tveksamma fall kartläggning kommer att ske av ett till inlösen ifrågasatt område även om det sedermera i första instans beslutes att lösen icke skall ifrågakomma. Vid fullföljd av målet i högre instans skulle då, därest beslut där fattas om lösen, icke någon särskild åtgärd erfordras för områdets kartläggande. Oavsett att således i många fall lantmätare eller mättningsman kan varda tillkallad att närvara vid ett utsatt sammanträde, komma dock säkerligen i många fall ett sådant tillkallande på förhand icke att kunna ske, därvid endast må påpekas att yrkande om lösen icke behöver framställas förrän vid sammanträdet. I sådana fall måste således kartläggningen ske först efter sammanträdet. Att på grund härav ett dröjsmål med målets avgörande kan uppstå är otvivelaktigt, därvid må påpekas att i flertalet vattenmål endast ett sammanträde hålles på stället. Det bliver i så fall nödigt att uppskjuta målets avgörande i avbidan på att kartläggning sker. Under förutsättning att man kan påräkna att lantmätare eller mättningsman är i tillfälle att inom kort vidtaga erforderliga åtgärder behöver emellertid detta uppskov icke bliva av någon nämnvärd betydelse.

Nu nämnde vattenrättsdomare har härefter uttalat, att det syntes tveksamt huruvida det kunde vara lämpligt att gränserna för ett område, som skulle lösas, bleve på marken utmärkta redan på ett förberedande stadium, enär den möjligheten föreläge att högre instans ändrade vad synemännen eller vattendomstolen beslutat. Det syntes som om övervägande skäl talade för att ett utmärkande av gränserna på marken borde verkställas först sedan det blivit slutligen avgjort att området verkligen komme att lösas.

Departements-
chefen.

Såsom lantmäteristyrelsen framhållit utgör det en allvarlig olägenhet, att den fastighetsbildning, som kan äga rum genom expropriation eller genom inlösen enligt vattenlagen, i stor utsträckning ej redovisas i vederbörande fastighetsregister. För att detta skall kunna fylla sin uppgift är nödvändigt, att rättelse i berörda missförhållande vidtages. I de yttranden, som av-

givits över den i ärendet upprättade promemorian jämte lagutkast, har också behovet av en sådan åtgärd allmänt vitsordats. Promemorian upptager därjämte till behandling frågan om införande av skyldighet för den som exproprierar eller löser del av fastighet att låta på marken utmärka gränserna mellan ifrågavarande del och återstoden av stamfastigheten. Även i detta hänseende föreligger för närvarande en påtaglig brist i lagstiftningen, kännbar särskilt för den som genom expropriation eller inlösen tvingas att avstå mark. Denne synes nämligen med skäl kunna fordra att nytillkomna gränslinjer bliva genom den exproprierandes eller lösandes försorg på betryggande sätt utmärkta på marken.

Vad angår de särskilda bestämmelserna i de vid promemorian fogade lagutkasterna har i de avgivna yttrandena icke framställts någon erinran mot utkastet till ändring av lagen om expropriation. Såsom den lämnade redogörelsen visar innebär detta utkast till en början att, där fråga är om expropriation av del av fastighet, till rätten skall ingivas karta, i två exemplar, med beskrivning, upprättad av lantmätare eller mättningsman. Med mättningsman avses härvid även de i vissa städer och samhällen förordnade förrättningsmän för tomtmätning och avstyckning. Kartan måste anses erforderlig för en tillfredsställande identifiering av området i fråga. Ur kostnadssynpunkt läser icke rimligen kunna framställas någon invändning mot den föreslagna anordningen. Härvid må erinras, att kostnaden blir i förhållande till markens värde ringa och att den exproprierande eller lösande, om han i stället förvärvat marken genom vanligt köp, blivit nödsakad att föranstalta om avstyckning av densamma samt sålunda även i dylikt fall nödgats bekosta upprättandet av karta. Vidare är att märka att de föreslagna åtgärderna icke beröra de talrika fall, då mark genom expropriation tages i anspråk allenast med vägrätt eller eljest med nyttjanderätt. Av det yttrande, som avgivits av länsstyrelsen i Malmöhus län, framgår för övrigt, att inom detta län redan för närvarande, på grund av behovet av tillförlitlig karta vid expropriation av äganderätt till mark, i allmänhet förfares så, att lantmätare eller mättningsman får upprätta karta med beskrivning som företes inför expropriationsnämnden samt att utan dylik utredning svårighet för nämnden att verkställa en riktig värdering möter. Uppenbart är att, därest redan vid ansökning till Konungen om rätt till expropriation ingivits vederbörlig karta, samma karta må åberopas vid målets handläggning inför domstol.

Nu förevarande utkast tillgodoser även förut berörda önskemål att, där del av fastighet exproprieras, gränserna mot stamfastigheten skola utmärkas på marken. I fråga om kostnaderna härför kan, liksom beträffande de föreslagna åtgärderna enligt vattenlagen, i huvudsak hänvisas till vad förut anförts rörande kostnaden för kartas upprättande. Av utkastet torde framgå, att utmärkandet på marken ansetts böra försiggå samtidigt med kartas upprättande. Detta synes också vara mest praktiskt och förenat med den minsta kostnaden.

Sedan rätten meddelat beslut om expropriation av del av fastighet, skall

enligt utkastet ett exemplar av kartan med beskrivning samt erforderliga utdrag av handlingarna i målet och rättens utslag sändas till vederbörande fastighetsregisterförare, som även av länsstyrelsen skall underrättas om expropriationens fullbordande. Vad sålunda föreslagits synes lämpligt. I fråga om de smärre ändringar i expropriationslagen, som förevarande utkast i övrigt innehåller, torde ej heller vara något att erinra.

Beträffande härefter vid promemorian fogat utkast till ändring av stadsplanelagen har i yttrandena icke framställts någon erinran. Enligt nu nämnda utkast skall i vissa fall vid inlösen av tomtedel eller del av område, som icke ingår i fastighetsindelning, företes laga tomtkarta. Vad sålunda föreslagits torde böra genomföras. Stadgande i ämnet synes dock lämpligen böra intagas såsom andra stycke i 34 § stadsplanelagen i stället för, såsom i utkastet föreslagits, i 32 § samma lag. Anmärkas må, att inlösningen i fall, varom nu är fråga, avser att förena en tomts olika delar i en ägares hand, att ärendet fullföljes genom sammanläggning av tomtedelarna samt att, enär därvid måste ingivas laga tomtkarta, skyldigheten att förete dylik karta redan i inlösningsärendet icke medför någon särskild kostnad för tomtägaren.

Vid förenämnda promemoria hade även fogats utkast till ändring av vattenlagen. Beträffande detta utkast har av vattenrättsdomaren vid Norrbygdens vattendomstol uttalats att, där fråga vore om inlösen av del av fastighet enligt nu nämnda lag, upprättande av karta över området och gränsernas utmärkande å marken borde försiggå först efter det att inlösningen fullbordats. I detta sammanhang må emellertid erinras om länsstyrelsens i Västerbottens län uttalande, att en ändring i den i promemorian föreslagna riktning vore påkallad redan av den grund att det, sedan inlösen ägt rum enligt vattenlagen, ofta varit erforderligt att för löseskillingens fördelning föranstalta om särskild kompletterande utredning. Den i utkastet intagna ståndpunkten, enligt vilken tillförlitlig karta skall upprättas redan under målets handläggning vid syneförrättning eller vid vattendomstol, torde sålunda böra bibehållas. Denna ståndpunkt har också intagits av övriga vattenrättsdomare. Beträffande gränsernas utmärkande på marken har emellertid vattenrättsdomaren vid Söderbygdens vattendomstol ansett, att detta borde ske först sedan inlösen fullbordats. En dylik ändring av utkastet kan ock synas förenad med vissa fördelar t. ex. i sådana fall, då gränserna för det område, som skall lösas, kunna tänkas bli föremål för ändring i högre instans. De fall, då någon sådan ändring kan visa sig erforderlig, torde emellertid vara mycket sällsynta och i övriga fall lärer det, liksom vid expropriation, vara mest praktiskt, att gränsernas utmärkande sker i samband med kartas upprättande. Lämpligast synes därför vara att endast vidtaga sådan jämkning i utkastet, att vid inlösen av del av fastighet enligt vattenlagen möjlighet förefinnes att, där det av särskilda skäl finnes påkallat, låta med gränsernas utmärkande på marken anstå till dess att laga kraftägande utslag föreligger. I sådant fall bör i synemännens utlåtande eller vattendomstolens utslag erinras om den lösandes skyldighet att föran-

stalta om gränsernas utmärkande ävensom i övrigt meddelas behövliga föreskrifter i ämnet.

Med anledning av vad vattenrättsdomaren vid Söderbygdens vattendomstol anfört beträffande frågan, när lantmätare eller mätningssman skall tillkallas, må framhållas, att åtgärder för upprättande av karta och utmärkande av gränserna å marken ej behöva vidtagas i sådana fall, då anledning saknas till antagande att yrkande om inlösen skall komma att bifallas.

I enlighet med vad sålunda anförts har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1) *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation;*

2) *lag om ändrad lydelse av 34 § stadsplanelagen den 29 maj 1931 (nr 142);* och

3) *lag om ändring i vissa delar av vattenlagen.»*

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Wilhelm von Schwerin.

¹ Denna bilaga, vilken är lika lydande med de vid propositionen fogade lagförslagen, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 2 juni 1938.

N ä r v a r a n d e :

justitierådet AFZELIUS,
regeringsrådet ASCHAN,
justitieråden FORSBERG,
SANDSTRÖM.

Enligt lagrådet den 21 maj 1938 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 20 maj 1938, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation;*

2) *lag om ändrad lydelse av 34 § stadsplanelagen den 29 maj 1931 (nr 142); och*

3) *lag om ändring i vissa delar av vattenlagen.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av extra hovrättsfiskalen A. Nordenstam.

Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

Ur protokollet:
Ragnar Kihlgren.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 28 oktober 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, anmäler efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet lagrådets den 2 juni 1938 avgivna utlåtande över de den 20 maj 1938 till lagrådet remitterade förslagen till 1) *lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation*, 2) *lag om ändrad lydelse av 34 § stadsplanlagen den 29 maj 1931 (nr 142)* och 3) *lag om ändring i vissa delar av vattenlagen*; därvid föredraganden hemställer att förslagen, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Wilhelm von Schwerin.
